

1992 – פרשת "אסון הכבל"

מאת: סגן מרי שיש, תובעת צבאית, פרקליטות איו"ש.

בליל 10 באוגוסט 1992 אירעה תאונת אימונים קטלנית במסגרת אימון חילוץ מוסק של יחידה 669 דרומית לערד. במהלך האימון נקרע כבל שקשר שניים מלוחמי היחידה, והם נפלו מגובה 15 מטרים ונהרגו. האירוע עורר הד ציבורי, והחקירות שהתנהלו בעקבותיו חשפו פגמים שונים והעלו שאלות חשובות בנוגע לחקירת אירועי תאונות בצה"ל ובעניין אחריותם של מפקדים בשטח.

מסוק יסעור בהדגמת חילוץ של יחידת 669, בטקס סיום קורס טיס
(התמונה – מתוך אתר ויקיפדיה; [קישור](#))

רקע עובדתי

קיץ 1992 היה קיץ קשה עבור צה"ל, בשל מספר רב יחסית של תאונות קטלניות. גם בחיל האוויר התרחשו תאונות חמורות, בפרק זמן קצר יחסית במהלך אותה שנה. מקרים אלו הובילו לשינוי ארגוני והביאו, בין היתר, לחשיבה מחדשת על מדיניות התחקור ועל טיפול הפרקליטות הצבאית בתאונות אימונים. אחת מפרשות התאונה בקיץ זה הייתה אירוע "אסון הכבל".

בליל 10 באוגוסט 1992, דרומית לערד, התקיים אימון חילוץ מוסק של יחידת החילוץ וההצלה של חיל האוויר, יחידה 669, שנועד לתרגל עליית לוחמים וירידתם, הן כמחלץ והן כמחולץ, במנוף הצלה של מסוק "יסעור", בזמן שהמסוק מרחף מעל שטח האימון. לקראת סיום האימון, כאשר שני לוחמי היחידה, אסף רוזנברג ז"ל וגיל צוריאנו ז"ל היו מול פתח המסוק, נקרע כבל המנוף והשניים נפלו מגובה 15 מטרים. לאחר ניסיונות החיאה וייצוב שנעשו לשניים, נקבע מותם.

ההליך המשפטי

בעקבות האירוע הורה מפקד חיל האוויר דאז, אלוף הרצל בודינגר, להקים ועדת חקירה (להלן: "ועדת חיל האוויר"), כאשר במקביל, מונתה ועדה נוספת על ידי הרמטכ"ל (להלן: "ועדת זורע").

יום לאחר האירוע, נפתחה גם חקירה של יחידת המשטרה הצבאית החוקרת – מצ"ח. אולם זו הופסקה לפי דרישת מפקד חיל האוויר, נוכח פעילותן של ועדות החקירה. כשבועיים לאחר מכן, ועדת זורע הגישה את ממצאיה לרמטכ"ל. הרמטכ"ל ראה אגב זאת, כי חקירת מצ"ח לא התקיימה, והורה על חידושה המיידית, במקביל לפעולתה של ועדת חיל האוויר. חוקרי מצ"ח גם הם הביעו דעתם, על כך שלא ניתנה להם הזדמנות לחקירה מיידית, דבר שהקשה על הליך החקירה התקין¹. מסקנות ועדת חיל האוויר הצביעו בעיקרן על תקלה שנבעה מתפעול המנוף על ידי המכונאי, כשבמהלך התרגול נוצר מצב בו כבל ההצלה היה רפוי ונקרע.

פרקליטות חיל האוויר קיבלה את ממצאי הוועדות ואת תיק חקירת המשטרה הצבאית החוקרת. לאחר בחינת הראיות, התגבשה מסקנה, לפיה אין מקום להעמיד לדין או לנקוט הליך משמעותי נגד מי מהמעורבים באירוע, בשל היעדר תשתית ראייתית לכך. החלטה זו אושרה על ידי הפצ"ר דאז, תת-אלוף אילן שיף (לימים נשיא בית הדין הצבאי לערעורים).

ההחלטה הדירה שינה מעיניהם של הורי החללים. הם האמינו כי היה ליקוי בתפקוד המפקד בשטח, טייס המסוק, ששהה בעת האירוע בתא הקברניט ולא ליד חייליו הפצועים; הם גם ביקרו את החקירה שהתנהלה, משום שנעשתה על-ידי גורמים פנימיים בצה"ל, ולא על-ידי גורם שמחוץ לצבא, וטענו שממצאי החקירה, הועברו למעורבים באירוע בטרם גיבש החלטה; עוד, הושמעה מצידם טענה חריפה בקשר לחוסר השקיפות שהופגן כלפיהם במהלך החקירה; ולבסוף, הם התאכזבו מכך שבסופו של יום הוחלט שאיש אינו נושא באחריות לתוצאות האירוע.

ההורים השכולים פנו ליועץ המשפטי לממשלה, בהשגה על החלטת הפצ"ר, ודרשו לנקוט הליך פלילי או משמעותי נגד האחראים לאירוע המצער. בהמשך, בני משפחות החללים עתרו לבית המשפט העליון, ולאחר הערכה מחודשת, הורה הפצ"ר על הליך של נזיפה פיקודית נגד מפקד הטייסת ונגד מפקד יחידת החילוץ. היועץ המשפטי לממשלה קבע כי היה לכאורה מקום להגיש כתב אישום נגד המכונאי המוטס. ואולם, ועדה נוספת שמונתה על-ידי מפקד חיל האוויר, הגיעה למסקנה שלא ניתן היה לקבוע את הסיבה לקריעת הכבל, ולפיכך לא הייתה תשתית ראייתית מספקת לצורך העמדה לדין של המכונאי המוטס. מפקד חיל האוויר אימץ את מסקנות הוועדה האחרונה, והיועץ המשפטי לממשלה חזר בו מקביעתו הקודמת.

¹ להרחבה ראו - בג"ץ 6029/94 חיים צוריאנו ואח' נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח' (לא פורסם; ניתן ביום 8 באוגוסט 1995); ראו גם את פסק הדין בבג"ץ 3194/10 לאה צוריאנו נ' שר הביטחון (פורסם באתר בית המשפט העליון; ניתן ביום 23 במרס 2011).

ההורים המשיכו במאבקם, ופנו לשר הביטחון ולבית המשפט העליון בעתירה להקים ועדה חיצונית.² בהסכמת הצבא, מונתה ועדת חקירה חיצונית שנדרשה לחקירת נסיבות האירוע והתנהלות המפקדים בשטח בעת האירוע. הוועדה, בראשותו של השופט אליהו וינוגרד, הגישה את מסקנותיה בחודש יוני 1997. בסיכום דוח הוועדה נקבע, כי לא היה מקום להטיל דופי במפקד חיל האוויר וכי טענות ההורים כלפי הפרקליטות הצבאית לא היו מבוססות. עם זאת, ועדת וינוגרד מצאה ליקויים וחריגות שונים באירוע ובניהול חקירתו, והמליצה על נזיפה במספר קצינים ועל הערה לטייס המסוק, על כך שלא הורה לנווט לצאת מן המסוק ולגשת אל הנפגעים, על-מנת לעמוד על מצבם ולתמוך בחובשים במקום.

הפרשה הסתיימה לאחר שנות התדיינות ממושכות, במהלכן ניהלו הורי החללים מאבק ציבורי על-מנת לוודא שהאחראי למות החיילים ייתן על כך את הדין. מאבק ההורים השכולים השפיע ותרם גם לשיח ציבורי ומערכתי. בסופו של דבר, עתירת ההורים נגד סגירת התיק הביאה למינוי ועדת חקירה חיצונית לצה"ל ולבחינה נוספת של אחריות המפקדים באירוע.

להשלמת התמונה לאחר תום ההליך המשפטי המשיך הטייס, רס"ן (דאז) רפי פרץ בשירותו הצבאי, ולימים מונה לתפקיד הרב הצבאי הראשי, בדרגת תת-אלוף. בשנת 2010, לאחר שהתקבלה החלטה למנות אותו לתפקיד, עתרו אימהות החללים לבג"ץ נגד מינויו, וזאת על רקע אחריותו באירוע.³ בהחלטתו, דחה בית המשפט העליון את העתירה וקבע כי אין מניעה למנות את הקצין לתפקיד, תוך שבדבריו התייחס שוב, לעקרונות הפיקוד, למהות תפקידו של מפקד המצוי עם חייליו בשטח ולדרך ההתנהלות מול משפחות ששכלו את יקיריהן.

חשיבות הפרשה

פרשת "אסון הכבל" הייתה אסון חמור, שגבה שני קורבנות. הורי החללים נאבקו במערכת המשפטית, עתרו לבג"ץ ומחו על כשלים שנפלו לטענתם בהליכי התחקור - ולבסוף הצליחו לחולל שינוי, והביאו להקמת ועדת חקירה חיצונית.

הפרשה, לצד אירועים אחרים באותה שנה בהם נהרגו חיילים בתאונות בצבא, תרמה להתפתחות השיח על אודות התמודדות המערכת הצבאית עם תאונות ועם השכול הנלווה להן.⁴

לפרשת "אסון הכבל" חשיבות נוספת, והיא הצטרפה לסדרת פרשות אחרות בנות אותה תקופה, שהדגישו את האחריות המוטלת על מפקדים, לשמירה על חייליהם בכלל ועל הבטיחות בפרט, **בדגש על חובת הפעלת שיקול הדעת נוכח סיכון מוגבר לשלומם ולחיהם של המתאמנים.**

² שם.

³ שם, בתיק בג"ץ 3194/10.

⁴ אודי לבל "מגויסים במוותם" - הורים שכולים, חשאיית ואתגור ההגמוניה הצבאית, "עיונים בתקומת ישראל" 17, 267 (2007) - <http://in.bgu.ac.il/bgi/iyunim/17/lebel.pdf>.

מדוע בחרתי בנושא?

כקצינה בפרקליטות הצבאית, אני סבורה שחשוב ללמוד על אירועי עבר בתחום המשפט הצבאי, כדי להבין טוב יותר את התפתחות המערכת, הן הצבאית והן המשפטית, ולהבין את הערכים והכללים לפיהם מצופה ממפקדים בצה"ל לפעול. פרשת "אסון הכבל", היא אירוע טראגי שתוצאותיו קשות; לימודו תרם לי בהבנת המערכת הצבאית והמשפטית, בדגש על דרכי ההתמודדות עם אירועי תאונות, כמו גם על אחריותו של המפקד והציפייה ממנו.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- שחר גולדמן, חורים ברשת, באתר העין השביעית, 1 במרץ 1999;
- יהושע בריינר, ועדת החקירה קבעה כבר ב-97: פרץ כשל, באתר וואלה NEWS!, 4 בפברואר 2010;
- איתי אילנאי - 669, סיפורה של יחידה מיוחדת (2014), עמ' 323 - 326;
- אסף פורת אחריות מפקדים בשל כשל צבאי (עבודת מחקר לתואר שלישי במשפטים), בעמ' 89 - 90 ו-103 - 104: <http://primage.tau.ac.il/libraries/theses/law/free/2341804.pdf>.